

Warszawa, dnia 14 maja 2018 r.

Poz. 885

OBWIESZCZENIE
MARSZAŁKA SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

z dnia 13 kwietnia 2018 r.

w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu ustawy o służbie zastępczej

1. Na podstawie art. 16 ust. 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 20 lipca 2000 r. o ogłaszaniu aktów normatywnych i niektórych innych aktów prawnych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1523) ogłasza się w załączniku do niniejszego obwieszczenia jednolity tekst ustawy z dnia 28 listopada 2003 r. o służbie zastępczej (Dz. U. z 2016 r. poz. 1811), z uwzględnieniem zmiany wprowadzonej ustawą z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60) oraz zmian wynikających z przepisów ogłoszonych przed dniem 10 kwietnia 2018 r.

2. Podany w załączniku do niniejszego obwieszczenia tekst jednolity ustawy nie obejmuje art. 369 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60), który stanowi:

„Art. 369. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 września 2017 r., z wyjątkiem:

- 1) art. 1, art. 116–219, art. 314, art. 326–336, art. 347, art. 348, art. 358 i art. 359, które wchodzi w życie po upływie 3 dni od dnia ogłoszenia;
- 2) art. 4 pkt 9, 12, 14 lit. a, art. 15 pkt 26, pkt 29 lit. a w zakresie art. 22 ust. 1 pkt 3a, pkt 48, 49, pkt 54 w zakresie art. 36a ust. 14 i pkt 114 w zakresie art. 71d, art. 66 pkt 1, art. 80, art. 111 pkt 2, art. 113 pkt 2, art. 115, art. 220–223, art. 225–313, art. 315–325, art. 349–357 i art. 360–368, które wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia;
- 3) art. 15 pkt 118 lit. f i h oraz pkt 123 lit. m, które wchodzi w życie z dniem 1 lutego 2017 r.;
- 4) art. 15 pkt 31, pkt 32 w zakresie art. 22ac ust. 1, art. 22ae ust. 2, art. 22ak ust. 1 i art. 85b ust. 2 i 5, pkt 33–43, pkt 44 w zakresie art. 22ar i art. 22at ust. 1 pkt 1, pkt 46, 47 i 120, art. 105 i art. 337–346, które wchodzi w życie z dniem 15 lutego 2017 r.;
- 5) art. 4 pkt 5, 10 i 11, które wchodzi w życie z dniem 1 marca 2017 r.;
- 6) art. 224, który wchodzi w życie z dniem 1 kwietnia 2017 r.;
- 7) art. 66 pkt 3, który wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2022 r.”.

Marszałek Sejmu: *M. Kuchciński*

Załącznik do obwieszczenia Marszałka Sejmu Rzeczypospolitej
Polskiej z dnia 13 kwietnia 2018 r. (poz. 885)

USTAWA

z dnia 28 listopada 2003 r.

o służbie zastępczej

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1. Ustawa określa zasady przeznaczania do służby zastępczej, kierowania do jej odbycia oraz odbywania służby zastępczej przez podlegających obowiązkowi służby wojskowej, którym przekonania religijne lub wyznawane zasady moralne nie pozwalają na pełnienie tej służby.

Art. 2. 1. Odbywanie służby zastępczej uznaje się za spełnianie powszechnego obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w zakresie służby wojskowej.

2. Służba zastępcza polega na wykonywaniu prac na rzecz ochrony środowiska, ochrony przeciwpożarowej, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, opieki nad osobami niepełnosprawnymi albo bezdomnymi oraz na rzecz administracji publicznej i wymiaru sprawiedliwości.

3. Służbę zastępczą odbywa się w państwowych i samorządowych jednostkach organizacyjnych, podmiotach leczniczych niebędących przedsiębiorcami, o których mowa w przepisach o działalności leczniczej, oraz w organizacjach pożytku publicznego, zwanych dalej „podmiotami”.

4. Skierowanie do odbycia służby zastępczej w organizacji pożytku publicznego, którą jest jednostka organizacyjna kościoła lub związku wyznaniowego mająca osobowość prawną następuje wyłącznie za zgodą osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej.

Art. 3. Służba zastępcza trwa 18 miesięcy, a dla absolwentów szkół wyższych – 6 miesięcy.

Art. 4. 1. Zadania określone w ustawie są zadaniami zleconymi z zakresu administracji rządowej. Zadania wykonuje marszałek województwa.

2. Marszałkowie województw kontrolują podmioty w zakresie przebiegu służby zastępczej odbywanej przez osoby podlegające kwalifikacji wojskowej.

3. Marszałkowie województw informują ministra właściwego do spraw pracy o realizacji zadań związanych ze służbą zastępczą, określonych w ustawie.

4. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, zakres, terminy i sposób przekazywania informacji, o których mowa w ust. 3, przez marszałków województw ministrowi właściwemu do spraw pracy oraz wzory formularzy tych informacji niezbędnych do ustalania i aktualizowania liczby osób podlegających kwalifikacji wojskowej i podmiotów na obszarze województwa, uwzględniając konieczność zapewnienia weryfikacji przekazywanych informacji, zarówno w kwestiach stanu faktycznego i prawnego związanego z osobami podlegającymi kwalifikacji wojskowej podlegającymi obowiązkowi służby zastępczej i podmiotami, jak i w kwestiach finansowania służby zastępczej.

Art. 5. 1. Czynności przewidziane w ustawie dla wojskowego komendanta uzupełnień wykonuje wojskowy komendant uzupełnień właściwy ze względu na miejsce pobytu stałego osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej przeznaczonej do odbycia służby zastępczej.

2. Jeżeli osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej przeznaczona do odbycia służby zastępczej jest zameldowana na pobyt czasowy trwający ponad 2 miesiące, czynności, o których mowa w ust. 1, wykonuje wojskowy komendant uzupełnień właściwy ze względu na miejsce pobytu czasowego tej osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej.

Art. 6. 1. Do postępowania w sprawach określonych w ustawie stosuje się przepisy ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. – Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2017 r. poz. 1257 oraz z 2018 r. poz. 149 i 650), o ile ustawa nie stanowi inaczej.

2. Od wydanych decyzji przysługuje skarga do sądu administracyjnego na zasadach i w trybie określonych w ustawie z dnia 30 sierpnia 2002 r. – Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. z 2017 r. poz. 1369, 1370 i 2451 oraz z 2018 r. poz. 650).

Rozdział 2

Podmiot

Art. 7. 1. Podmiot składa do ministra właściwego do spraw pracy udokumentowany wniosek o wyrażenie zgody na odbywanie u niego służby zastępczej.

2. Minister właściwy do spraw pracy, w drodze decyzji administracyjnej, rozstrzyga o sposobie załatwienia wniosku, o którym mowa w ust. 1.

3. Minister właściwy do spraw pracy zawiadamia właściwego marszałka województwa o wydanej decyzji.

4. Podmiot jest obowiązany informować ministra właściwego do spraw pracy o każdej zmianie stanu faktycznego lub prawnego, mającej wpływ na odbywanie u niego służby zastępczej.

5. Minister właściwy do spraw pracy prowadzi wykaz podmiotów, które uzyskały zgodę na odbywanie u nich służby zastępczej przez osoby podlegające kwalifikacji wojskowej.

6. Minister właściwy do spraw pracy, w drodze decyzji administracyjnej, cofa zgodę udzieloną podmiotowi na odbywanie u niego służby zastępczej, jeżeli podmiot:

- 1) zaprzestał wykonywania prac na rzecz ochrony środowiska, ochrony przeciwpożarowej, administracji publicznej, ochrony zdrowia, pomocy społecznej, wymiaru sprawiedliwości, opieki nad osobami niepełnosprawnymi albo bezdomnymi;
- 2) zmienił formę organizacyjną na inną niż określona w art. 2 ust. 3.

7. Minister właściwy do spraw pracy określi, w drodze rozporządzenia, wzór wniosku, o którym mowa w ust. 1, oraz dokumenty, jakie mają być dołączone do tego wniosku. Wniosek oraz dołączone dokumenty powinny umożliwić uzyskanie niezbędnych informacji o statusie prawnym podmiotu, dotychczasowej działalności prowadzonej przez podmiot oraz dokonanie oceny, czy prowadzona przez podmiot działalność pozwala na skierowanie do niego osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej celem odbycia służby zastępczej.

Art. 8. 1. Podmiot ujęty w wykazie, o którym mowa w art. 7 ust. 5, może wystąpić do marszałka województwa z ofertą przyjęcia konkretnej liczby osób podlegających kwalifikacji wojskowej na określone stanowiska pracy.

2. Marszałek województwa zawiera z podmiotem umowę o wykonywanie pracy przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej.

3. Minister właściwy do spraw pracy określi, w drodze rozporządzenia, wzór umowy o wykonywanie pracy przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej, która powinna w szczególności wskazywać miejsce i stanowisko pracy osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej oraz przyczyny rozwiązania umowy.

Art. 9. Podmiot jest obowiązany zapewnić osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej:

- 1) bezpłatne zakwaterowanie, jeżeli czas dojazdu najtańszym środkiem publicznego transportu zbiorowego kolejowego lub autobusowego przewidziany w rozkładzie jazdy, łącznie z przesiadkami, przekracza w obie strony 2 godziny, licząc od stacji (przystanku) najbliższej miejsca odbywania służby zastępczej przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej do stacji (przystanku) najbliższej miejsca pobytu; do czasu tego nie wlicza się dojazdu do i od stacji (przystanku) w obrębie miejscowości, z której osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej dojeżdża, oraz miejscowości, gdzie osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej odbywa służbę zastępczą;
- 2) odzież i obuwie robocze oraz środki ochrony indywidualnej, dostarczane na zasadach określonych przepisami działu dziesiątego ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy (Dz. U. z 2018 r. poz. 108, 4, 138, 305 i 357);
- 3) możliwość korzystania z urządzeń socjalnych, na zasadach określonych dla pracowników zatrudnionych przez ten podmiot;
- 4) posiłki profilaktyczne i napoje, przyznawane na zasadach określonych przepisami wydanymi na podstawie art. 232 ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, oraz inne posiłki, jeżeli osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej odbywa służbę na stanowisku pracy, na którym pracownikom danego podmiotu przysługują takie posiłki;
- 5) bilety na codzienny dojazd z miejsca pobytu stałego albo czasowego do miejsca pełnienia służby i z powrotem, z wyjątkiem przypadków, gdy bezpłatny przejazd zapewnia podmiot we własnym zakresie;
- 6) przejazd najtańszym środkiem publicznego transportu zbiorowego kolejowego lub autobusowego po zakończeniu odbywania służby zastępczej do miejsca jego pobytu stałego albo czasowego trwającego ponad 2 miesiące.

Rozdział 3

Przeznaczanie do służby zastępczej

Art. 10. 1. Orzeczenie o przeznaczeniu do służby zastępczej wydaje komisja wojewódzka do spraw służby zastępczej, zwana dalej „komisją wojewódzką”.

2. Komisję wojewódzką powołuje i odwołuje marszałek województwa. W skład komisji wojewódzkiej wchodzi przewodniczący komisji wojewódzkiej oraz członkowie komisji wojewódzkiej, w liczbie 5 osób.

3. Orzeczenia komisji wojewódzkiej zapadają w obecności co najmniej 3 osób z jej składu.

Art. 11. 1. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej, która została, na podstawie przepisów ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej (Dz. U. z 2017 r. poz. 1430 i 2217 oraz z 2018 r. poz. 138 i 398), przeznaczona do odbycia zasadniczej służby wojskowej albo przeszkolenia wojskowego, może złożyć wniosek o przeznaczenie jej do służby zastępczej.

2. Wniosek, o którym mowa w ust. 1, powinien w szczególności zawierać:

- 1) oświadczenie o wyznawanych przekonaniach religijnych;
- 2) wskazanie w wyznawanej doktrynie religijnej podstawy wykluczającej możliwość odbywania służby wojskowej oraz wykazać rzeczywiste związki z wyznawaną doktryną religijną lub wskazać wyznawane zasady moralne, które pozostają w sprzeczności z obowiązkami żołnierza odbywającego służbę wojskową.

3. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej, która złożyła wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej, do czasu ostatecznego rozstrzygnięcia tego wniosku nie może być powołana do służby wojskowej.

4. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej, której wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej został rozstrzygnięty negatywnie ostatecznym orzeczeniem, może wystąpić z kolejnym wnioskiem w tej sprawie nie wcześniej niż po upływie 6 miesięcy od dnia uprawomocnienia się tego orzeczenia. Wniosek skierowany do komisji wojewódzkiej przed upływem tego terminu nie podlega rozpoznaniu.

Art. 12. 1. Wniosek o przeznaczenie do służby zastępczej osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej składa na piśmie do właściwej komisji wojewódzkiej, za pośrednictwem wojskowego komendanta uzupełnień, najpóźniej w dniu doręczenia jej karty powołania do odbycia służby wojskowej.

2. Wojskowy komendant uzupełnień przesyła wniosek, o którym mowa w ust. 1, komisji wojewódzkiej w terminie 3 dni od dnia jego złożenia przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej.

3. Komisja wojewódzka wydaje orzeczenie w terminie 30 dni od dnia złożenia wniosku, o którym mowa w ust. 1.

Art. 13. 1. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej i wojskowemu komendantowi uzupełnień w terminie 14 dni od dnia otrzymania orzeczenia komisji wojewódzkiej przysługuje odwołanie do komisji do spraw służby zastępczej, zwanej dalej „komisją”.

2. Komisję powołuje i odwołuje minister właściwy do spraw pracy. W skład komisji wchodzi przewodniczący komisji oraz członkowie komisji, w liczbie 5 osób.

3. Orzeczenia komisji zapadają w obecności co najmniej 3 osób z jej składu.

Art. 14. 1. W skład komisji wojewódzkiej wchodzi osoby:

- 1) posiadające wykształcenie wyższe;
- 2) niekarane sądownie;
- 3) przeciwko którym nie jest prowadzone postępowanie karne.

2. Co najmniej 2 osoby ze składu komisji wojewódzkiej muszą wykazać się dokumentami potwierdzającymi posiadanie wiedzy w zakresie religioznawstwa lub etyki.

3. Przewodniczącym komisji wojewódzkiej może zostać osoba spełniająca warunki określone w ust. 1 i mogąca się wykazać co najmniej roczną praktyką w kierowaniu zespołami ludzkimi.

4. Przepisy ust. 1–3 stosuje się do osób wchodzących w skład komisji.

5. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, tryb działania komisji wojewódzkiej i komisji, sposób dokumentowania działalności komisji wojewódzkiej i komisji, a także wzory orzeczeń w sprawach przeznaczenia do służby zastępczej, uwzględniając konieczność zapewnienia szybkiego i sprawnego postępowania w sprawie, konieczność wykorzystania istniejących struktur etatowych wojewódzkich urzędów pracy oraz takiego utrwalania czynności dokonywanych przez komisję wojewódzką i komisję, które umożliwi wykorzystanie dokumentacji w postępowaniu odwoławczym.

Art. 15. 1. Za udział w pracach komisji wojewódzkiej i komisji przysługuje wynagrodzenie.

2. Wynagrodzenie, o którym mowa w ust. 1, nie przysługuje pracownikom wojewódzkich urzędów pracy, którzy wykonują czynności w komisji wojewódzkiej w ramach swoich obowiązków wynikających ze stosunku pracy.

3. Rada Ministrów określi, w drodze rozporządzenia, sposób ustalania wynagrodzenia, o którym mowa w ust. 1, osób wchodzących w skład komisji wojewódzkiej i komisji, a także sposób ustalania wysokości i warunków wypłaty diet i innych należności, jeżeli osoby te zamieszkują poza miejscowościami, w których działają te komisje, uwzględniając rzeczywisty wkład pracy i czas pracy tych osób.

Art. 16. 1. Wniosek osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej o przeznaczenie do służby zastępczej rozpatruje komisja wojewódzka w obecności osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej, w terminie i w miejscu określonych przez przewodniczącego komisji wojewódzkiej.

2. Jeżeli osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej nie stawi się bez usprawiedliwionej przyczyny na posiedzenie komisji wojewódzkiej oraz nie zawiadomi jej w terminie 7 dni od dnia, w którym miał być rozpatrzony wniosek, o przyczynie nieobecności, rozpoznanie wniosku osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej o przeznaczenie do służby zastępczej następuje na kolejnym posiedzeniu komisji wojewódzkiej zwołanym nie później niż w terminie 30 dni od dnia, w którym był wyznaczony pierwszy termin rozpatrzenia tego wniosku.

3. W przypadku, o którym mowa w ust. 2, komisja wojewódzka rozpoznaje wniosek osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej również przy braku jej obecności.

4. Orzeczenie komisji wojewódzkiej wraz z uzasadnieniem doręcza się osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej i wojskowemu komendantowi uzupełnień.

Art. 17. 1. Marszałek województwa zwraca osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, na jej żądanie, koszty przejazdu do siedziby komisji wojewódzkiej albo siedziby komisji i powrotu do miejsca pobytu stałego albo pobytu czasowego trwającego ponad 2 miesiące. Koszty te zwraca się na podstawie udokumentowanego oświadczenia osoby wezwanej, według zasad określonych w przepisach działu 2 tytułu III ustawy z dnia 28 lipca 2005 r. o kosztach sądowych w sprawach cywilnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 300 i 398).

2. Marszałek województwa wypłaca osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, która nie otrzymała od pracodawcy wynagrodzenia za czas opuszczony z powodu wezwania na posiedzenie komisji wojewódzkiej albo posiedzenie komisji, na wniosek osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej, zryczałtowaną rekompensatę za utracone zarobki, za każdy dzień w wysokości 1/30 minimalnego wynagrodzenia za pracę obowiązującego w grudniu roku poprzedniego, ustalanego na podstawie przepisów ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. z 2017 r. poz. 847 oraz z 2018 r. poz. 650).

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również w przypadku wezwania osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej przez marszałka województwa w sprawach związanych ze służbą zastępczą.

Rozdział 4

Kierowanie osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej

Art. 18. 1. Marszałek województwa:

- 1) wydaje osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej kartę skierowania do odbycia służby zastępczej, zwaną dalej „kartą skierowania”;
- 2) kieruje osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej w miarę możliwości do podmiotu mającego siedzibę w pobliżu jej miejsca pobytu stałego albo czasowego trwającego ponad 2 miesiące.

2. Marszałek województwa o skierowaniu osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do podmiotu zawiadamia pisemnie wojskowego komendanta uzupełnień i podmiot.

3. Dniem skierowania osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej określonym w karcie skierowania jest dzień stawienia się osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do tej służby.

4. Minister właściwy do spraw pracy określi, w drodze rozporządzenia, wzór karty skierowania. Karta skierowania powinna zawierać określenie terminu i miejsca stawienia się osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej, a także pouczenie o skutkach uchylania się od obowiązku odbycia tej służby, o postępowaniu w przypadku utraty karty skierowania oraz o postępowaniu w razie niemożności stawienia się osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do służby z przyczyn zdrowotnych.

Art. 19. Marszałek województwa zapewnia osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej skierowanej do odbycia służby zastępczej bezpłatny przejazd najtańszym środkiem publicznego transportu zbiorowego kolejowego lub autobusowego z miejsca jej pobytu stałego albo czasowego trwającego ponad 2 miesiące do miejscowości, w której ma odbywać tę służbę.

Art. 20. 1. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej jest obowiązana stawić się do odbycia służby zastępczej w terminie i w miejscu określonych w karcie skierowania.

2. Podmiot, do którego została skierowana osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej w celu odbycia służby zastępczej, jest obowiązany przyjąć ją i zapewnić jej warunki wykonywania pracy określonej w umowie.

3. Niestawienie się osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej jest usprawiedliwione w przypadku choroby stwierdzonej zaświadczeniem lekarskim.

4. O niemożności stawienia się do odbycia służby zastępczej osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej zawiadamia podmiot w terminie 3 dni od dnia określonego w karcie skierowania.

5. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej po ustaniu przyczyny, o której mowa w ust. 3, jest obowiązana niezwłocznie zgłosić się do podmiotu i przedstawić zaświadczenie lekarskie usprawiedliwiające przyczynę niestawienia się do odbycia służby zastępczej.

6. W razie niestawienia się osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej i niezawiadomienia o przyczynie tego niestawienia się, podmiot zawiadamia niezwłocznie marszałka województwa, prokuratora rejonowego i wojskowego komendanta uzupełnień.

Art. 21. 1. Marszałek województwa, w drodze decyzji administracyjnej, odracza osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, na jej wniosek, odbycie służby zastępczej ze względu na:

- 1) wybór na posła – na czas pełnienia mandatu;
- 2) kandydowanie do Sejmu – na czas trwania kampanii wyborczej;
- 3) konieczność sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nią zamieszkałym, który:
  - a) nie ukończył 16 roku życia,
  - b) został uznany za stale niezdolnego do pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie ustawy z dnia 20 grudnia 1990 r. o ubezpieczeniu społecznym rolników (Dz. U. z 2017 r. poz. 2336 oraz z 2018 r. poz. 650),
  - c) został uznany za całkowicie niezdolnego do pracy oraz samodzielnej egzystencji na podstawie ustawy z dnia 17 grudnia 1998 r. o emeryturach i rentach z Funduszu Ubezpieczeń Społecznych (Dz. U. z 2017 r. poz. 1383, 1386 i 2120 oraz z 2018 r. poz. 138 i 357),
  - d) został zaliczony do znacznego stopnia niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2018 r. poz. 511),
  - e) ukończył 75 rok życia– jeżeli nie ma innego pełnoletniego członka rodziny bliższego lub równego stopniem pokrewieństwa obowiązane do sprawowania tej opieki, albo ze względu na obowiązek sprawowania opieki wynikającej z prawomocnego orzeczenia sądu – na czas sprawowania tej opieki, z zastrzeżeniem ust. 4;
- 4) pobieranie nauki w uczelni – na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku akademickiego w tym roku kalendarzowym, w którym osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej kończy 27. rok życia;
- 5)¹⁾ pobieranie nauki w szkole ponadpodstawowej, a do dnia 31 sierpnia 2023 r. także w szkole ponadgimnazjalnej – na czas pobierania tej nauki, nie dłużej jednak niż do końca roku szkolnego w tym roku kalendarzowym, w którym osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej kończy 23 rok życia.

2. Odroczenia odbycia służby zastępczej ze względu na pobieranie nauki udziela się także osobom podlegającym kwalifikacji wojskowej będącym alumnami wyższych seminariów duchownych, osobami zakonnymi (po profesji czasowej), nowicjuszami w zakonach albo słuchaczami szkół duchownych kościołów i związków wyznaniowych mających osobowość prawną – na czas pobierania tej nauki.

¹⁾ W brzmieniu ustalonym przez art. 56 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Przepisy wprowadzające ustawę – Prawo oświatowe (Dz. U. z 2017 r. poz. 60), która weszła w życie z dniem 1 września 2017 r.

3. Odroczenia odbycia służby zastępczej można udzielić również ze względu na ważne sprawy osobiste lub rodzinne osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej, a w szczególności związane z zaistnieniem trudnej sytuacji osobistej lub rodzinnej, które nie stanowią podstawy do udzielenia osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej odroczenia z tytułu sprawowania bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny, albo z powodu konieczności załatwienia spraw związanych z prowadzeniem przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego albo innej działalności gospodarczej. Odroczenia nie udziela się, jeżeli spowodowałyby to nieodbycie służby zastępczej.

4. Odroczenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 3, udziela się każdorazowo na czas określony we wniosku, nie dłuższy jednak niż 12 miesięcy.

5. Odroczenia, o którym mowa w ust. 3, udziela się tylko jeden raz, w wymiarze od 3 do 12 miesięcy.

6. Skreślenie z listy studentów powoduje utratę udzielonego odroczenia służby zastępczej z tytułu pobierania nauki.

7. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej, której udzielono odroczenia, o którym mowa w ust. 1 pkt 4 i 5, po zakończeniu roku szkolnego lub akademickiego, nie później jednak niż w terminie 14 dni od dnia rozpoczęcia kolejnego roku, przedstawia marszałkowi województwa zaświadczenie albo oświadczenie o ukończeniu poprzedniego albo rozpoczęciu nowego roku nauki.

7a. Na wezwanie marszałka województwa osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej okazuje odpowiednio: zaświadczenie potwierdzające status studenta, świadectwo szkolne z wpisem o zaliczeniu (zdaniu) roku (semestru) nauki oraz legitymację szkolną (studencką) z wpisem o rozpoczęciu nauki w kolejnym roku (semestrze).

7b. Oświadczenie, o którym mowa w ust. 7, składa się pod rygorem odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań. Składający oświadczenie jest obowiązany do zawarcia w nim klauzuli następującej treści: „Jestem świadomy odpowiedzialności karnej za złożenie fałszywego oświadczenia.”. Klauzula ta zastępuje pouczenie organu o odpowiedzialności karnej za składanie fałszywych zeznań.

8. Od decyzji marszałka województwa wydanej w sprawie odroczenia odbycia służby zastępczej przysługuje osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej odwołanie do samorządowego kolegium odwoławczego.

Rozdział 5

Przebieg służby zastępczej

Art. 22. 1. Minister właściwy do spraw pracy może zawrzeć porozumienie z ministrem właściwym do spraw wewnętrznych w sprawie szkolenia osób podlegających kwalifikacji wojskowej przeznaczonych do odbycia służby zastępczej w zakresie zwalczania klęsk żywiołowych.

2. Szkolenie, o którym mowa w ust. 1, odbywa się w ośrodkach szkoleniowych podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych przez okres 6 tygodni przed dniem skierowania osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej.

3. Okres szkolenia, o którym mowa w ust. 2, zalicza się do czasu trwania służby zastępczej.

Art. 23. 1. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej odbywająca służbę zastępczą nie pozostaje w stosunku pracy z podmiotem, do którego została skierowana w celu odbycia tej służby.

2. Dniem rozpoczęcia odbywania służby zastępczej przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej jest dzień, w którym stawiła się ona do odbycia tej służby.

3. Podmiot, do którego stawiła się osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej w celu odbycia służby zastępczej:

- 1) zawiadamia o tym fakcie marszałka województwa oraz wojskowego komendanta uzupełnień w terminie 3 dni od dnia stawienia się osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej;
- 2) zaznajamia osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej z obowiązującym regulaminem pracy i z przepisami dotyczącymi odbywania służby zastępczej;
- 3) powierza osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej wykonywanie pracy po uprzednim przeszkoleniu jej w zakresie bezpieczeństwa i higieny pracy oraz przepisów przeciwpożarowych, a także po uzyskaniu pozytywnych wyników wstępnych badań lekarskich.

Art. 24. 1. Do osób podlegających kwalifikacji wojskowej odbywających służbę zastępczą stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy o: obowiązkach pracodawcy, obowiązkach pracownika, nagrodach i wyróżnieniach, karach za naruszenie porządku i dyscypliny pracy, ochronie wynagrodzenia za pracę, odpowiedzialności materialnej pracownika, świadczeniach przysługujących w okresie czasowej niezdolności do pracy, a także czasie pracy oraz bezpieczeństwie i higienie pracy.

2. W razie śmierci osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą członkom jej rodziny przysługuje odprawa pośmiertna na zasadach przewidzianych w ustawie z dnia 26 czerwca 1974 r. – Kodeks pracy, wypłacana przez podmiot.

Art. 25. 1. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej odbywająca służbę zastępczą nie może pełnić funkcji kierowniczej.

2. Na czas odbywania służby zastępczej ulega zawieszeniu członkostwo osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej w związku zawodowym, którego jest członkiem w dniu powołania do tej służby.

3. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej odbywająca służbę zastępczą może brać udział tylko w strajku, w którym uczestniczą wszyscy pracownicy zatrudnieni przez podmiot.

Art. 26. 1. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą przysługują z tytułu pełnienia tej służby:

1) świadczenia, o których mowa w art. 9;

2) świadczenie pieniężne w kwocie 640,00 zł miesięcznie.

2. Świadczenia wymienione w ust. 1 pkt 2 i w art. 9 pkt 1–5 przysługują za czas odbywania służby zastępczej.

3. Świadczenie pieniężne, o którym mowa w ust. 1 pkt 2, podmiot wypłaca co miesiąc. Marszałek województwa dokonuje zwrotu wypłaconego przez podmiot świadczenia pieniężnego.

Art. 27. 1. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą przysługuje urlop wypoczynkowy w wymiarze 9 dni kalendarzowych w pierwszym roku służby zastępczej i 11 dni kalendarzowych w drugim roku tej służby, a osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, która jest absolwentem szkoły wyższej – w wymiarze 9 dni kalendarzowych.

2. Urlopu wypoczynkowego udziela się po odbyciu przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej co najmniej 6 miesięcy służby, a osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej absolwentowi szkoły wyższej po odbyciu 3 miesięcy.

3. Jeżeli osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej nie wykorzystała urlopu wypoczynkowego w całości albo w części z powodu czasowej niezdolności do pracy wskutek choroby, podmiot udziela niewykorzystany urlop w terminie późniejszym, ustalonym z osobą podlegającą kwalifikacji wojskowej.

4. Za niewykorzystany urlop wypoczynkowy przysługuje ekwiwalent pieniężny, wypłacany ze środków własnych podmiotu, w wysokości 1/30 świadczenia pieniężnego za każdy dzień niewykorzystanego urlopu.

5. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej przysługuje urlop z tytułu honorowego krwiodawstwa w wymiarze jednego dnia za każde oddane 200 ml krwi.

Art. 28. 1. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą przysługuje zwolnienie od pracy w celu:

1) wykonania okresowych badań lekarskich i szczepień ochronnych;

2) osobistego stawienia się na wezwanie przed organem administracji publicznej, organem wymiaru sprawiedliwości albo organem ścigania karnego.

2. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą przysługuje zwolnienie od pracy w razie:

1) ślubu osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej lub urodzenia się jej dziecka albo zgonu i pogrzebu małżonka osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej lub dziecka, ojca, matki, ojczyma lub macochy osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej – w wymiarze 2 dni;

2) zgonu i pogrzebu jej siostry, brata, teściowej, teścia, babki, dziadka, a także innej osoby pozostającej na utrzymaniu osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej lub pod jej bezpośrednią opieką – w wymiarze jednego dnia.

Art. 29. 1. Podmiot zawiadamia w terminie 14 dni marszałka województwa o każdej nieobecności w pracy osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą.

2. Jeżeli osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej jest niezdolna do odbywania służby zastępczej z powodu choroby, marszałek województwa może wystąpić do wojskowego komendanta uzupełnień o skierowanie tej osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do wojskowej komisji lekarskiej w celu ustalenia zdolności do czynnej służby wojskowej.

3. Okresu nieusprawiedliwionej nieobecności w pracy nie zalicza się do czasu odbywania służby zastępczej i czas jej odbywania przedłuża się o liczbę dni tej nieobecności.

Art. 30. 1. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, na jej wniosek lub na wniosek marszałka województwa albo podmiotu, można zawiesić odbywanie służby zastępczej.

2. Zawieszenie odbywania służby zastępczej może nastąpić w razie:

- 1) rozwiązania umowy o wykonywanie pracy przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej skierowaną do odbycia służby zastępczej z przyczyn leżących po stronie podmiotu, jeżeli nie ma możliwości natychmiastowego skierowania osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej do innego podmiotu;
- 2) zarządzenia wykonania kary pozbawienia wolności albo kary aresztu, wykonania kary ograniczenia wolności albo tymczasowego aresztowania osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej;
- 3) złożenia zawiadomienia o popełnieniu przestępstwa przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej;
- 4) niezdolności osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbywania służby zastępczej z powodu choroby;
- 5) stwierdzenia u osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą przeciwwskazań do wykonywania pracy określonego rodzaju, jeżeli nie ma możliwości natychmiastowego skierowania osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej na innym stanowisku pracy albo do innego podmiotu;
- 6) niezapewnienia przez podmiot osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą bezpłatnego zakwaterowania, jeżeli nie ma możliwości natychmiastowego skierowania osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbywania służby zastępczej do innego podmiotu;
- 7) zaistnienia ważnych spraw rodzinnych u osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej, które nie kwalifikują jej do uznania za osobę konieczną do sprawowania opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nią zamieszkałym, albo spraw osobistych w szczególności związanych z prowadzeniem przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego, albo innej działalności gospodarczej.

3. Minister właściwy do spraw pracy rozstrzyga, w drodze decyzji administracyjnej, w sprawie zawieszenia odbywania służby zastępczej.

4. Zawieszenie odbywania służby zastępczej nie może spowodować nieodbycia tej służby przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej, chyba że w okresie zawieszenia osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej przekroczyła określoną przepisami ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej granicę wieku i z tego tytułu podlega przeniesieniu do rezerwy.

5. Okresu zawieszenia odbywania służby zastępczej nie wlicza się do czasu trwania tej służby.

6. Osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej kieruje się do odbycia pozostałego okresu służby po ustaniu przyczyn, które uzasadniały jej zawieszenie.

7. W sprawach związanych z kierowaniem do odbycia pozostałego okresu służby zastępczej oraz stawieniem się do tej służby stosuje się przepisy art. 18–20.

Art. 31. 1. Dniem zwolnienia osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej z odbywania służby zastępczej jest dzień, w którym upływa okres 18 miesięcy, a dla osób podlegających kwalifikacji wojskowej absolwentów szkół wyższych – 6 miesięcy, od dnia, o którym mowa w art. 23 ust. 2.

2. Osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej zwalnia się ze służby zastępczej przed jej odbyciem w razie:

- 1) uznania jej przez wojskową komisję lekarską za trwale albo czasowo niezdolną do służby wojskowej;
- 2) konieczności sprawowania przez nią bezpośredniej opieki nad członkiem rodziny.

3. W sprawach, o których mowa w ust. 2 pkt 2, orzeka marszałek województwa, w drodze decyzji administracyjnej, na wniosek osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej. Przepisy art. 21 ust. 1 pkt 3 i ust. 8 stosuje się odpowiednio.

4. Osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej, która w ostatnim dniu odbywania służby zastępczej przebywała ze względu na stan zdrowia w zakładzie opieki zdrowotnej, zwalnia się ze służby w ostatnim dniu ustalonego czasu jej odbywania. Podmiot powiadamia o tym fakcie kierownika zakładu opieki zdrowotnej oraz osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej.

5. Minister właściwy do spraw pracy może, w drodze decyzji administracyjnej, na udokumentowany wniosek osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej odbywającej służbę zastępczą uzasadniony ważnymi sprawami rodzinnymi, które nie kwalifikują jej do uznania za osobę konieczną do sprawowania opieki nad członkiem rodziny wspólnie z nią zamieszkałym, albo sprawami osobistymi w szczególności związanymi z prowadzeniem przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej przedsiębiorstwa, gospodarstwa rolnego, albo innej działalności gospodarczej, zwolnić ją z odbywania pozostałego okresu tej służby. Osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej zwolniona w tym trybie jest przenoszona do rezerwy.

Art. 32. 1. Osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej, która nie odbyła służby zastępczej w pełnym wymiarze, kieruje się do odbycia pozostałego okresu tej służby po ustaniu przyczyn zawieszenia albo zwolnienia ze służby zastępczej w przypadkach, o których mowa w art. 31 ust. 2, jeżeli jest zdolna do służby wojskowej i nie zachodzą okoliczności uwzględniane przy udzielaniu odroczenia służby zastępczej, albo przenosi się do rezerwy.

2. Osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej, która odbyła co najmniej 15 miesięcy służby zastępczej, nie kieruje się do odbycia pozostałego okresu tej służby i przenosi się do rezerwy.

Art. 33. 1. Najpóźniej w ostatnim dniu odbywania służby zastępczej podmiot zawiadamia marszałka województwa i wojskowego komendanta uzupełnień o przebywaniu osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej w:

- 1) szpitalu albo innym zakładzie przeznaczonym dla osób, których stan zdrowia wymaga udzielania całodobowych lub całodziennych świadczeń zdrowotnych;
- 2) areszcie śledczym albo zakładzie karnym.

2. Podmiot w terminie do 3 dni od dnia zwolnienia osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej z odbywania służby zastępczej zawiadamia o tym marszałka województwa i wojskowego komendanta uzupełnień.

3. Po odbyciu służby zastępczej osoby podlegające kwalifikacji wojskowej są przenoszone do rezerwy w trybie określonym w przepisach ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej.

4. (uchylony)

Rozdział 6

Szczególne uprawnienia osób podlegających kwalifikacji wojskowej skierowanych do odbycia służby zastępczej

Art. 34. 1. W okresie między dniem doręczenia osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej karty skierowania a dniem zakończenia odbywania służby zastępczej stosunek pracy z nią nie może być przez pracodawcę wypowiedziany ani rozwiązany.

2. Jeżeli okres dokonanego przez pracodawcę lub przez osobę podlegającą kwalifikacji wojskowej wypowiedzenia stosunku pracy upływa po dniu doręczenia jej karty skierowania, wypowiedzenie staje się bezskuteczne. W tym przypadku rozwiązanie stosunku pracy może nastąpić tylko na żądanie osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej.

3. Przepisy ust. 1 i 2 stosuje się również do umów o pracę zawartych na okres próbny. W razie upływu okresu próbnego po powołaniu osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej do odbycia służby zastępczej umowę o pracę uważa się za zawartą na czas nieokreślony.

4. Umowa o pracę zawarta na czas określony ulega rozwiązaniu z upływem terminu określonego w umowie.

5. Przepisów ust. 1–4 nie stosuje się, jeżeli pracodawca może rozwiązać umowę o pracę bez wypowiedzenia z winy pracownika oraz w razie ogłoszenia upadłości lub likwidacji pracodawcy. W tych przypadkach rozwiązanie stosunku pracy następuje na zasadach ogólnych.

Art. 35. 1. Na wniosek osoby podlegającej kwalifikacji wojskowej, której doręczono kartę skierowania, pracodawca jest obowiązany udzielić jej zwolnienia od pracy na okres do 2 dni bez zachowania prawa do wynagrodzenia.

2. Pracodawca może w przypadku określonym w ust. 1 wypłacić osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej wynagrodzenie za czas zwolnienia od pracy.

Art. 36. 1. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, która w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby zastępczej podjęła pracę u pracodawcy, u którego była zatrudniona w dniu skierowania do odbycia służby zastępczej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia u tego pracodawcy w zakresie wszystkich uprawnień wynikających ze stosunku pracy.

2. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, która w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby zastępczej podjęła pracę po raz pierwszy lub u innego pracodawcy niż ten, u którego była zatrudniona w dniu skierowania do tej służby, czas odbywania służby zastępczej wlicza się do okresu zatrudnienia wymaganego do nabycia lub zachowania uprawnień wynikających ze stosunku pracy, z wyjątkiem uprawnień przysługujących wyłącznie pracownikom zatrudnionym u tego pracodawcy, u którego podjęła pracę.

3. Osobie podlegającej kwalifikacji wojskowej, która podjęła pracę po upływie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby zastępczej, czas odbywania tej służby wlicza się do okresu zatrudnienia, od którego zależą tylko uprawnienia w zakresie wymiaru urlopu wypoczynkowego i wysokości odprawy pośmiertnej, a także uprawnienia emerytalno-rentowe.

4. Terminy określone w ust. 1 i 2 uważa się za zachowane, jeżeli osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej nie mogła podjąć pracy z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy.

5. Przepisy ust. 1–4 stosuje się, jeżeli przepisy szczególne nie przewidują korzystniejszych uprawnień.

Art. 37. 1. Pracodawca, u którego była zatrudniona osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej w dniu skierowania do odbycia służby zastępczej, jest obowiązany zatrudnić ją na poprzednio zajmowanym stanowisku lub na stanowisku równorzędnym pod względem rodzaju pracy oraz wynagrodzenia, jeżeli w terminie 30 dni od dnia zwolnienia ze służby osoba podlegająca kwalifikacji wojskowej zgłosiła się do tego pracodawcy w celu podjęcia pracy. Niezachowanie tego terminu powoduje wygaśnięcie stosunku pracy, chyba że nastąpiło ono z przyczyn usprawiedliwiających nieobecność w pracy.

2. Jeżeli pracownik uzyskał podczas odbywania służby zastępczej inne lub wyższe niż posiadane uprzednio kwalifikacje zawodowe, pracodawca może, na jego wniosek, zatrudnić go na stanowisku, które odpowiada nabytym kwalifikacjom.

Rozdział 7

Zmiany w przepisach obowiązujących, przepisy przejściowe i końcowe

Art. 38–48. (pominięte)

Art. 49. Do spraw o skierowanie do służby zastępczej wszczętych przed dniem wejścia w życie ustawy, a niezakończonych ostateczną decyzją albo prawomocnym orzeczeniem sądu stosuje się przepisy dotychczasowe.

Art. 50. Umowy o wykonywanie pracy przez poborowych, zawarte w trybie art. 191 ust. 4 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, zachowują ważność do czasu ich wygaśnięcia.

Art. 51. Pracodawcy, którzy uzyskali pozytywną decyzję na podstawie art. 189 ust. 5 ustawy z dnia 21 listopada 1967 r. o powszechnym obowiązku obrony Rzeczypospolitej Polskiej w brzmieniu obowiązującym przed dniem wejścia w życie niniejszej ustawy, są ujęci w wykazie, o którym mowa w art. 7 ust. 5, przez okres 12 miesięcy od dnia wejścia w życie ustawy.

Art. 52. Ustawa wchodzi w życie z dniem 1 stycznia 2004 r.